

سوال

خانواده‌ی من مسلمان هستند اما تا پیش از این نمازهای فرض را نمی‌خواندم و حتی یک بار که خواستم نمازهایم را بخوانم نتوانستم حقیقت را ادا کنم یعنی آنطور که باید... از خداوند می‌خواهم از من درگذرد. شنیده‌ام کسی که نماز را ترک گوید کافر است و مسلمان نیست. اما اگر کسی از نمازهای فرض پنج نماز یا یکی یا دو تا را بخواند و بقیه را ترک گوید مسلمان به حساب می‌آید. همینطور من زکات اموالم را نمی‌دادم، اما به مدت دو سال است که توانسته‌ام حداقل روزه‌ی دو سال را به جای آورم و قصد دارم بر آن محافظت کنم. می‌خواهم یاد بگیرم چطور نماز بخوانم و نماز را همراه با دیگر عبادات، بخشی از زندگی خودم کنم.

آیا واجب است که زکات همه‌ی این سال‌های طولانی را بدهم؟ آیا باید همه‌ی روزه‌های این مدت که نماز نمی‌خواندم را قضا کنم؟

این را نیز باید بگویم که من الان سی و یک سال سن دارم و شاید متوجه باشید که این کار برای خیلی سخت است. آیا برای دفع مشقت امکان دارد که از نو شروع کنم و اگر این کار را بکنم، آیا خداوند مرا می‌بخشد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً: خداوند را برای نعمت هدایت و توبه‌ی نصوح شما از تقصیر و تفریط شکر می‌گوییم و از الله متعال خواهانیم که نعمتش را بر شما کامل سازد و بر راه راست، پایدارتان بگرداند.

درباره‌ی قضای عبادات ترک شده از جمله نماز و روزه، علما بر دو قول هستند: برخی قضای آن را لازم می‌دانند که این مذهب جمهور است، و گروهی قضای نمازهای تارک نماز را بنا بر قول کافر بودن تارک نماز، لازم نمی‌دانند و بر این اساس توبه‌ی این شخص مانند اسلام آوردن است که گناهان قبل را از بین می‌برد.

گروه دیگری از علما به طور کلی قضای نماز را برای کسی که عمداً ترکش گفته لازم نمی‌دانند؛ فرقی نمی‌کند معتقد به کفر وی باشیم یا نه، زیرا نصوصی که درباره‌ی قضای نماز آمده همه درباره‌ی کسی است که با عذری مانند خواب افتادن یا فراموشی نمازی را به جای نیاورده است.

قول راجح در مسأله‌ی ترک نماز و روزه بدون عذر این است که چنین کسی ملزم به قضای آن نیست، بلکه واجب است توبه

کند و در آینده بر نماز و روزهی خود پایبند بماند. همینطور مستحب است که نماز و روزهی مستحب بسیار به جای آورد؛ امید که مورد مغفرت خداوند قرار گیرد.

الزام شخص تائب به قضای نمازها و روزههای گذشته باعث سخت شدن توبه و تنفر از آن می‌شود، اما با این وجود شایسته است که این شخص اعمال نیک بسیار انجام دهد، زیرا الله متعال می‌فرماید:

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى [طه: ۸۲]

(و به یقین من آمرزنده‌ی کسی هستم که توبه کند و ایمان آورد و کار شایسته کند، و به راه راست راهسپر شود).

ثانیا: اگر حکم به کفر تاریک نماز دهیم، در این صورت تارک زکاتی که نماز نمی‌خوانده کارش از دو حالت خارج نیست:

حالت اول: اینکه نماز را پیش از واجب شدن زکات بر وی، ترک گوید. چنین کسی اگر از ترک نماز توبه کند ملزم به قضای زکاتی که ترک گفته نمی‌شود. زیرا یکی از شروط وجوب زکات، مسلمان بودن است و این شخص هنگامی که زکات بر وی واجب شده مسلمان نبوده که بخواهد قضای آن را به جای آورد.

حالت دوم: اینکه پس از وجوب زکات بر وی، نماز را ترک کند. در مورد وجوب قضای زکات بر وی پس از توبه، میان علما اختلاف است.

ابن قدامه - رحمه الله - می‌گوید: «اگر پیش از سر رسید موعد زکات مرتد شود، سپس در حالی که مرتد است وقت پرداخت زکات فرا رسد زکاتی بر وی نیست... زیرا مسلمان بودن مانند مالکیت و داشتن حد نصاب، شرط وجوب زکات است، و مسلمان نبودن در قسمتی از **حول** (مدت یک ساله‌ی زکات) باعث اسقاط زکات از وی می‌شود. و اگر قبل از فرا رسیدن موعد زکات (گذشت یک سال) دوباره مسلمان شد یک سال دیگر را کامل می‌کند. احمد می‌گوید: اگر مرتد مسلمان شد و یک حول بر مال وی گذشته بود، پس مال از آن اوست و زکاتش را نمی‌دهد تا اینکه حول [دیگری را] کامل کند، زیرا وی [به علت کفر] از دادن آن منع شده بود.

اما اگر پس از گذشت کامل یک سال زکاتی مرتد شد زکات از وی ساقط نمی‌شود، و این قول شافعی است. ابوحنیفه اما می‌گوید: ساقط می‌شود زیرا شرط زکات نیت است و نیت به ارتداد از بین می‌رود، مانند نماز.

قول ما این است که این حق مال است و با ارتداد ساقط نمی‌شود، مانند قرض» المغنی (۲/ ۳۴۸ - ۳۴۹).

در دایرة المعارف فقهی (الموسوعة الفقیه: ۲۳ / ۲۳۴ - ۲۳۵) آمده است:

«اما مرتد اگر پس از کامل شدن سال زکاتی و دارا بودن نصاب [مال] مرتد شده بر اساس قول شافعی و حنابله زکات از

وی ساقط نمی‌شود، زیرا این مانند قرض حقی مالی است و با ارتداد ساقط نمی‌شود. بنابراین حاکم این مبلغ را از مال وی برمی‌دارد همانطور که زکات مسلمان ممتنع را می‌گیرد، و اگر پس از آن مسلمان شد لازم نیست [دوباره] آن را ادا کند.

اما بر اساس قول حنفیه زکاتی که قبل از ارتداد در مال شخص واجب شده است، با ارتداد از گردن وی ساقط می‌شود؛ زیرا یکی از شروط زکات، داشتن نیت در هنگام ادای آن است و نیت یک عبادت است و بنابراین نیت کافر معتبر نیست و مانند نماز بر اثر ارتداد ساقط می‌شود حتی اگر زکات محصولات باشد.

اما اگر پیش از کامل شدن سال مالی و و دارا بودن نصاب مرتد شد، نزد جمهور از جمله حنفیه و حنابله و قولی نزد شافعیه، دادن آن واجب نیست».

حاصل آنکه:

اگر زکات را در حالی ترک گوید که نماز می‌خوانده اما از روی تنبلی یا بخیلی ادایش نکرده اکنون باید آن را ادا کند، چرا که قرض پروردگار شایسته‌تر به ادا است.

اما اگر نماز را نیز ترک گفته و زکات را نمی‌داده باید به سوی خداوند توبه کند و دست از این کار بکشد و عمل نیک انجام دهد تا توبه‌اش پذیرفته شود و گذشته‌اش پاک شود. الله متعال می‌فرماید:

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ [انفال: ۳۸]

(به کسانی که کفر ورزیده‌اند بگو اگر باز ایستند آنچه گذشته است برایشان آمرزیده می‌شود و اگر بازگردند به یقین سنت [الله در مورد] پیشینیان گذشت)

و رسول الله - صلی الله علیه وسلم - هنگامی که عمرو بن العاص - رضی الله عنه - با وی بر اسلام بیعت نمود فرمود: **مگر نمی‌دانی که اسلام هر چه [از گناهان را که] پیش از آن بوده نابود می‌کند؟** به روایت مسلم (۱۲۱).

این‌ها همه در مورد کسی است که نماز را مطلقاً ترک گفته، اما کسی که گاه نماز می‌خوانده و گاه نمی‌خواند، چنانکه پیشتر در همین سایت بیان نمودیم کافر نیست و اگر او را کافر ندانیم واجب است که همه‌ی زکاتی که نداده را پرداخت کند زیرا همچون قرضی بر گردن اوست و جز با پرداختش ادا نمی‌شود.

همچنین این برای کسی است که در این مدت نصاب زکات (حداقل مالی که زکات بر آن واجب می‌شود) را دارا بوده و سال زکاتی بر آن مال گذشته و زکاتش را نداده است. اما اگر حد نصاب مال زکاتی را نداشته یا داشته اما سال زکاتی‌اش کامل نشده در این صورت زکات بر وی واجب نیست.

همینطور اگر در ملکیت مال شک دارد یا در این شک دارد که مالش به نصاب رسیده یا نه، که در این صورت اصل بر برائت زمه است.

اما نماز [برای کسی که گاه می‌خوانده و گاه نمی‌خوانده] در آن اخلاقی قوی (معتبر) میان علما هست. مذهب جمهور در این حالت بر آن است که هر چه را نخوانده قضا کند و بدون شک این به احتیاط نزدیکتر است.

از الله متعال خواهانیم ما و شما را بر طاعت خویش یاری دهد و از شر نفس‌مان در امان دارد.

برای مطالعه‌ی پاسخ‌هایی دیگر درباره‌ی تشویق به ادای نماز به سولات شماره‌ی (99139) و (47123) مراجعه نمایید.

والله اعلم.